

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2020

YEARBOOK

2020

ГОДИНА 11
БРОЈ 15

VOLUME XI
NO 15

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2020
YEARBOOK
2020

ГОДИНА 11
БР. 15

VOLUME XI
NO 15

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

ГОДИШЕН ЗБОРНИК ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

За издавачот:

вонр. проф. Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев

проф. д-р Лилјана Колева-Гудева

проф. д-р Виолета Димова

вонр. проф. Драгана Кузмановска

проф. д-р Луси Караниколова -Чочоровска

проф. д-р Светлана Јакимовска

проф. д-р Ева Ѓорѓиевска

Редакциски одбор

- проф. д-р Ралф Хајмрат – Универзитет од Малта, Малта
проф. д-р Нечати Демир – Универзитет од Гази, Турција
проф. д-р Ридван Џанин – Универзитет од Едрене, Турција
проф. д-р Стана Смиљковиќ – Универзитет од Ниш, Србија
проф. д-р Тан Ван Тон Та – Универзитет Париз Ест, Франција
проф. д-р Карин Руке Бритен – Универзитет Париз 7 - Дени Дидро, Франција
проф. д-р Роналд Шејфер – Универзитет од Пенсилванија, САД
проф. д-р Кристина Кона – Хеленски Американски Универзитет, Грција
проф. д-р Златко Крамариќ – Универзитет Јосип Јурај Штросмаер, Хрватска
проф. д-р Борјана Просев-Оливер – Универзитет во Загреб, Хрватска
проф. д-р Татјана Ѓуришиќ-Бекановиќ – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
проф. д-р Рајка Глушица – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
доц. д-р Марија Тодорова – Баптистички Универзитет од Хонг Конг, Кина
доц. д-р Зоран Поповски – Институт за образование на Хонг Конг, Кина
проф. д-р Елена Андонова – Универзитет „Неофит Рилски“, Бугарија
м-р Диана Мистреану – Универзитет од Луксембург, Луксембург
проф. д-р Зузана Буракова – Универзитет „Павол Јозев Сафарик“, Словачка
доц. д-р Наташа Поповиќ – Универзитет во Нови Сад, Србија

проф. д-р Светлана Јакимовска, доц. д-р Марија Кукубајска, проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска, проф. д-р Ева Ѓорѓиевска, проф. д-р Махмут Челик, проф. д-р Јованка Денкова, проф. д-р Даринка Маролова, Доц. д-р Весна Коцева, виш лектор м-р Снежана Кирова, виш лектор м-р Наталија Поп-Зариева, лектор д-р Надица Негриевска, виш лектор м-р Марија Крстева

Главен уредник

проф. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

проф. д-р Ева Ѓорѓиевска

Јазично уредување

Лилјана Јовановска

(македонски јазик)

виш лектор м-р Биљана Иванова, виш лектор м-р Крсте Илиев,

виш лектор м-р Драган Донеv

(англиски јазик)

Техничко уредување

Сања Гацов

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ -Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ 10-А п. факс 201, 2000 Штип

Република Северна Македонија

YEARBOOK FACULTY OF PHILOLOGY

For the publisher:

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Editorial board

Prof. Blazo Boev, PhD

Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD

Prof. Violeta Dimova, PhD

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Editorial staff

Prof. Ralf Heimrath, PhD— University of Malta, Malta

Prof. Necati Demir, PhD— University of Gazi, Turkey

Prof. Rıdvan Canım, PhD— University of Edrene, Turkey

Prof. Stana Smiljkovic, PhD— University of Nis, Serbia

Prof. Thanh-Vân Ton-That, PhD— University Paris Est, France

Prof. Karine Rouquet-Brutin PhD— University Paris 7 – Denis Diderot, France

Prof. Ronald Shafer PhD— University of Pennsylvania, USA

Prof. Christina Kona, PhD— Hellenic American University, Greece

Prof. Zlatko Kramaric, PhD— University Josip Juraj Strosmaer, Croatia

Prof. Borjana Prosev – Oliver, PhD— University of Zagreb, Croatia

Prof. Tatjana Gurisik- Bekanovic, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Prof. Rajka Glusica, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Ass. Prof. Marija Todorova, PhD— Baptist University of Hong Kong, China

Ass. Prof. Zoran Popovski, PhD— Institute of education, Hong Kong, China

Prof. Elena Andonova, PhD— University Neofilt Rilski, Bulgaria

Diana Mistreanu, MA— University of Luxemburg, Luxemburg

Prof. Zuzana Barakova, PhD— University Pavol Joseph Safarik, Slovakia

Ass. Prof. Natasa Popovik, PhD— University of Novi Sad, Serbia

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD, Ass. Prof. Marija Kukubajska, PhD,

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD, Prof. Eva Gjorgjievska, PhD,

Prof. Mahmut Celik, PhD, Prof. Jovanka Denkova, PhD, Prof. Darinka Marolova, PhD,

Ass. Prof. Vesna Koceva, PhD, lecturer Snezana Kirova, MA, lecturer Natalija Pop-Zarieva,

MA, lecturer Nadica Negrievska, PhD, lecturer Marija Krsteva, MA

Editor in chief

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Managing editor

Prof. Eva Georgievska, PhD

Language editor

Liljana Jovanovska

(Macedonian language)

lecturer Biljana Ivanova, MA, lecturer Krste Iliev, MA, lecturer Dragan Donev, MA

(English language)

Technical editor

Sanja Gacov

Address of editorial office

Goce Delchev University

Faculty of Philology

Krste Misirkov b.b., PO box 201

2000 Stip, Republic of North Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

Методика на настава по странски јазик

Нина Даскаловска

ТЕОРИЈАТА НА ШЕМА И ПРОЦЕСИТЕ НА ЧИТАЊЕ

Nina Daskalovska

SCHEMA THEORY AND READING PROCESSES 9

Билјана Ивановска, Гзим Цафери

СТАВОВИТЕ НА СТУДЕНТИТЕ ЗА УЧЕЊЕТО НА ДАЛЕЧИНА

ВО ВРЕМЕ НА КОРОНА КРИЗА

Biljana Ivanovska, Gzim Xhaferri

STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS DISTANCE LEARNING 17
DURING THE CORONA CRISIS

Книжевност

Марија Леонтиќ

ЖИВОТОТ И ПОЕЗИЈАТА НА КАТИЦА КУЛАВКОВА

Marija Leontik

LIFE AND POETRY OF KATICA KULAVKOVA 27

Софија Иванова, Ранко Младеноски

СИНОНИМНИТЕ ЛИКОВИ ВО МАКЕДОНСКАТА ДРАМА

МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ

Sofija Ivanova, Ranko Mladenoski

SYNONYMOUS CHARACTERS IN MACEDONIAN DRAMAS
BETWEEN THE TWO WORLD WARS 35

Бобан Перески, Луси Караниколова-Чочоровска

МОРАЛНОТО И НАЦИОНАЛНОТО ДОСТОИНСТВО ВО ДРАМАТА

„КРИВОРАЗБРАНА ЦИВИЛИЗАЦИЈА“ ОД ДОБРИ ВОЈНИКОВ

Boban Pereski, Lusi Karanikolova-Chochorovska

THE MORAL AND NATIONAL DIGNITY IN THE DRAMA
“THE MISUNDERSTOOD CIVILIZATION” BY DOBRI VOJNIKOV 45

Наталија Поп Зариева, Драган Донеv, Крсте Илиев,

Кристина Костова, Марија Крстева

МОКТА НА ОЧИТЕ ВО „ДРАКУЛА“ НА БРАМ СТОКЕР

Natalija Pop Zarieva, Dragan Donev, Krste Iliev, Kristina Kostova, Marija Krsteva

THE POWER OF THE EYES IN BRAM STOKER'S DRACULA 55

Весна Кожинкова

САМОРЕФЛЕКСИВНОСТА НА СКРИЕНАТА КАМЕРА

Vesna Kozinkova

SELF-REFLECTION OF THE HIDDEN CAMERA 63

Преведување

Светлана Јакимовска

ПОСТУЛАТИТЕ НА ПОЛИСИСТЕМСКАТА ТЕОРИЈА И
НЕЈЗИНОТО ВЛИЈАНИЕ ВО ТРАДУКТОЛОГИЈАТА

Svetlana Jakimovska

THE POSTULATES OF POLYSYSTEM THEORY

AND ITS INFLUENCE IN TRADUCTOLOGY 71

Прагматика

Билјана Ивановска, Марија Кусевска

ЈАЗИЧНИТЕ ЕДИНИЦИ КАКО МОДИФИКАТОРИ НА ГОВОРНИОТ ЧИН
ОДБИВАЊЕ КАЈ МАКЕДОНСКИТЕ ИЗУЧУВАЧИ НА ГЕРМАНСКИ
КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК

Biljana Ivanovska, Marija Kusevska

THE MODIFIERS IN THE SPEECH ACT OF REFUSAL IN THE

MACEDONIAN FOREIGN LANGUAGE LEARNERS 83

Марија Кусевска, Билјана Ивановска,

Цвета Мартиновска-Банде, Роберт Јакимов

КОРИСТЕЊЕ ЈАЗИЧНИ КОРПУСИ ЗА НАУЧНО-ИСТРАЖУВАЧКИ
И ПЕДАГОШКИ ЦЕЛИ: МАКЕДОНСКИ КОРПУС НА МЕЃУЈАЗИК (МАКОР)

Marija Kusevska, Biljana Ivanovska,

Cveta Martinovska Bande, Robert Jakimov

THE USE OF LANGUAGE CORPORA FOR RESEARCH AND

PEDAGOGICAL PURPOSES: THE MACEDONIAN CORPUS

OF INTERLANGUAGE (MACOR) 91

Бисера Ушинова, Билјана Ивановска

ОСВРТ КОН СТУДИИТЕ ЗА ГОВОРНИОТ ЧИН ОДБИВАЊЕ

Bisera Ushinova, Biljana Ivanovska

LITERATURE REVIEW OF THE SPEECH ACT REFUSAL 99

Осврти / Прегледи

Светлана Јакимовска

ПИРОТ ИЛИ ПИРАТ, КОЛАЖ ИЛИ ПЕЈЗАЖ?

(„Во Лотарингија“, Емануел Рембер, Пагома Прес, Скопје, 2019)

Svetlana Jakimovska

PIROTTE OR PIRATE, COLLAGE OR LANDSCAPE?

(In Lotharingia, Emmanuel Rimbert, Pagoma Press, Skopje, 2019) 111

МОЌТА НА ОЧИТЕ ВО *ДРАКУЛА* НА БРАМ СТОКЕРНаталија Поп Зариева¹, Драган Донеv², Крсте Илиев³,
Кристина Костова⁴, Марија Крстева⁵¹Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
natalija.popzarieva@ugd.edu.mk²Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
dragan.donev@ugd.edu.mk³Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
krste.iliev@ugd.edu.mk⁴Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
kristina.kostova@ugd.edu.mk⁵Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
marija.krsteva@ugd.edu.mk

Апстракт: Вампирите од народните легенди и нивните претставници во литературата немаат многу заеднички карактеристики, но еден аспект од митологијата којшто бил засилен во англиската литература на дваесеттиот век е улогата на очите на вампирот. Вампирскиот поглед кој ја наамува жртвата во легендите, прераснува во чест мотив во литературата каде очите на вампирот го обземаат ликот, преземаат целосна контрола над него, и го наамуваат кон негово сопствено уништување. *Дракула* на Брам Стокер се базира на оваа карактеристика во претставувањето на очите на ликовите и воедно го вклучува и народното верување во „зло око“ со цел да ја претстави борбата на доброто против злото. Уникатниот начин да се наслика сатанската сила во очите на вампирот кај Стокер е надополнета со сексуална конотација на зажарените очи на вампирите, кои сјаат од жед за згаснување на сексуална желба која воедно значи и згаснување на жед за крв, односно храна. Овој труд има за цел да ги претстави и анализира различните претставувања на очите во *Дракула*, и да даде објаснување за нивната импликација во вампирскиот мотив и темата на делото.

Клучни зборови: вампиризам, добро наспроти зло, сексуални конотации, замаглен вид

THE POWER OF THE EYES IN BRAM STOKER'S *DRACULA*Natalija Pop Zarieva¹, Dragan Donev², Krste Iliev³,
Kristina Kostova⁴, Marija Krsteva⁵¹Faculty of Philology, “Goce Delcev” University, Stip
natalija.popzarieva@ugd.edu.mk²Faculty of Philology, “Goce Delcev” University, Stip
dragan.donev@ugd.edu.mk³Faculty of Philology, “Goce Delcev” University, Stip
krste.iliev@ugd.edu.mk⁴Faculty of Philology, “Goce Delcev” University, Stip
kristina.kostova@ugd.edu.mk⁵Faculty of Philology, “Goce Delcev” University, Stip
marija.krsteva@ugd.edu.mk

Abstract: Vampires from folk legends and their literary representations do not share much common ground. Yet there is one mythological aspect which has been amplified in English literature in the twentieth century, and that is the role of the ocular images of the vampire. The vampire's look which allures the victim in legends, has grown into a recurrent motif of vampire literature, where the vampiric ocular images embrace the characters, undertake complete control over their victims, and entice them in their self-destruction. Bram Stoker's *Dracula* is based on the idea of ocular images and the folkloric belief of the evil eye, which it utilizes to depict the battle between good and evil. Stoker's unique way to describe the demonic power of the vampires' eyes is complemented with the sexual connotations of the vampires' red eyes, burning with desire to satisfy their lust which simultaneously means satisfying the need for blood, that is hunger. This paper aims to present and analyze the various depictions of the eyes in *Dracula*, as well as offer explanations for their implications to the vampire myth and the theme of the novel.

Key words: vampirism, good versus evil, sexual connotation, blurred vision

1. Вовед

Дракула, збор кој станал синоним за бесмртност, е една од најпознатите приказни во „вамписката литература.“ Во минатото ова дело било занемарено, не претставувало посебен интерес ниту на проучувањата на романот од деветнаесеттиот век ниту пак како готско дело (Марфи, 1979). Но, кон крајот на минатиот век голем дел од академското внимание е насочено кон овој роман. Уште во 1918 Монтаг Самерс (*The Vampire-His Kith and Kin*, 1925) забележал дека *Дракула* станува т.н. домашен збор, односно, термин често употребуван во секојдневниот живот. Оттогаш *Дракула* поттикнал безброј разновидни и интересни интерпретации. Маргарет Картер (*Shadow of a Shade*, 1976) тврди дека уникатното дело на Стокер се темели на фактот што *Дракула* е „во голема мера човечки, а во исто време е претставен како фантастична инкарнација на злото“ (1976, стр. 63). Давендра Варма инсистира дека *Дракула* претставува „самотија на злото“, и дека во секој од нас има по малку од *Дракула* (1970, ххviii). Карол Сенф (*Dracula: The Unseen Face in the Mirror*, 1977) ја развива идејата дека, иако вампирот е „Mr. Hyde“ на човечката природа, главниот концепт не е злото наспроти доброто, туку нивните сличности. Делото се темели на суптилни сексуални конотации, како што и легендите за вампирите се обременети со еротски ноти и сексуални импликации. За разлика од неговите претходници како *Кристалел* и *Кармила* кои ни претставуваат лезбејски врски, *Дракула* е класичен пример на хетеросексуален пристап кон темата. Хатлем (*The Return of the Repressed/Oppressed in Bram Stoker's Dracula*, 1980) тврди дека самиот *Дракула* е метафора за сексуалност, особено неговата темна садо-мазохистичка страна. А пак, Сенф (1977) истакнува дека *Дракула* се здобива со контрола врз останатите ликови и доминира преку сексуалноста.

2. Моќта на очите

Мина е главниот женски лик во делото, околу кој се судираат двете спротивставени сили, доброто, прикажано преку Групата ловци на вампири, и злото, прикажано во ликот на *Дракула* и жените-вампири во Трансилванија. Иако нагласениот мотив на очи ги опфаќа речиси сите ликови во делото, влијанието на очите на Мина е она кое што служи да фрли светло на триумфот на доброто над злото. Најчестото претставување на мотивот очи кај *Дракула* е во вид на распламтени алови очи кои изразуваат зла копнеж за доминирање. Харкер, на неговото патување кон Карпатите, забележува дека патниците во кочијата прават крст со раката за да ги чува од злото око. Од една страна, Стокер го користи мотивот „зло око“ да ја претскаже и нагласи моќта на *Дракула*, неговата темна сила, од друга страна пак, распламтените

очи се конотација за распламена жед за човечка крв. Според фолклорното верување, разгорените црвени очи се знак на демонските пламени на вечното проклетство, состојбата на вампирот бескрајно да скита меѓу мртвите и живите. Стокер им ја доделува оваа карактеристика на антагонистите во романот, но воедно ја создава паралелата со зажарените очи кои ја изразуваат неговата потреба за задоволување жед и копнеж за телесно поседување.

При првиот напад на Мина, дури нејзиниот сопруг лежи несвесен на подот, очите на Дракула сјаат со демонска страст; после првиот напад на Луси, Мина го гледа неговото бело лице со зажарени очи, и импресијата која ќе ѝ се вреже засекогаш, се неговите црвени очи кои ги гледа и во отсјајот на сонцето на прозорците од црквата во Витби. По убиството на волкот во зоолошката градина, чуварот се сеќава на човек со суров, ладен поглед и црвени очи. Овој црвен отсјај во неговите очи ја отсликува и предвестува неговата перверзна жед. Дури и во нејзиниот сон, Дракула се појавува прво во вид на утринска магла низ која се гледа светлината во форма на црвено око. Сексуалната импликација на црвената боја во нејзиниот сон преминува во гротескно извртување на Библијата „столб од облак дење и столб од оган ноќе“ (стр. 229) е директна алузија на „И Господ одеше пред нив во вид на столб од облак за да ги води дење и во огнен столб за да им даде светлина ноќе, за да можат да патуваат дење или ноќе (Мојсеева 1, 13: 2). Овде, сексуалниот интензитет е второстепен после желбата за узурпирање на господовата сеприсутност.

Постојат многу сцени кои посочуваат кон демонската моќ на Дракула претставени со румената боја кои имаат сексуална конотација – зажарените очи на Грофот воедно зрачат и топлина, зажештена моќ полна со омраза. Ова е отсликано во неговите зборови: „Мојата одмазда штотуку започна! Ја ширам низ вековите, и времето е на моја страна. Вашите девојки кои сите вие ги сакате, се веќе мои, а преку нив и ти и другите ќе бидете мои“ (стр. 271). Приказите на неговите очи се импликација за опасната закана која Дракула ја претставува. Кога Харкер се пресекува при бричење, очите на вампирот сјаат со демонска похота; исто така, кога ги наоѓа жените-вампири како желно се ситат на голиот врат на Харкер, неговите очи го имаат истиот сјај.

Ликот на Џонатан Харкер е исто така доловен со слики на визуелна активност, иако малку посуптилно. На пат кон замокот на Дракула, младиот чиновник не може да верува на веродостојноста на својот вид, забележувајќи го легендарниот син пламен, тој не може да си поверува и мисли дека неговите очи го измамиле. Стоејќи пред замокот кој изгледа како некое привидение, тој почнува да ги трие очите во недоверба на сопствената перцепција. Како што реалноста станува вистинита за него, тој одлучува за единствениот план: „да го чува знаењето и стравовите за себе, а очите отворени“ (стр. 29). Одлуката да ги држи очите отворени и свесни за злото кое го опкружува, ќе биде само краткорочна затоа што наскоро тој ќе стане плен на супериорната визуелна моќ на вампирот. Слично, при средбата со жените-вампири во замокот, Харкер е целосно потчинет на нивната сексуална енергија. Тој чувствува „разгорена желба да биде бакнат од тие црвени усни“ (стр. 39), и целосно предаден тој признава „Тивко лежев, гледајќи под трепките во агонија на пријатно исчекување“ (стр. 39). Исплашен, тој не може да ги подигне трепките и да погледне и едноставно ги затвора очите. Тој е целосно обземен и кога Грофот се појавува, Харкер „неволно ги отвора очите“ (стр. 41). Присуството на Дракула е надмоќно и Харкер поразено заклучува дека има нешто во очите на Дракула кое го прави негов заробеник. Средбата на Харкер со Дракула е драматична, и по патувањето до Трансилванија, тој чувствува како секоја негова одлучност е испедена од неговите очи. При средбата со Грофот во Лондон, тој чувствува дека очите ќе му „испрснат од очните празнини“

(стр. 155), а Мина целосно вознемирена на пат кон дома забележува „после неколку минути поглед во празно, очите на Џонатан се затвораат“ (стр. 157). Харкер се двоуми дали да им верува на сопствените очи.

Ван Хелсинг е водачот во потрагата за триумф на доброто против злото. Тој најчесто не е претставен како жртва на визуелната моќ на Дракула. За разлика од другите ликови кои често се прикажани со очи полни солзи по средбата со Дракула, Ван Хелсинг е лик кој успешно одолева на моќниот поглед на вампирот. По смртта на Луси, доктор Сивард објаснува дека Ван Хелсинг веројатно не ја сакал толку колку тој, па затоа нема потреба од солзи „и затоа немаше солзи во неговите очи“ (стр. 151). Бентли (1972) и Вулф (1972) посочуваат на фактот дека Ван Хелсинг впрочем, како и останатите кои дарувале крв за Луси, претставува еден од незините „сопузи“ преку импликациите на размена на телесни течности при сексуалниот чин и размената на течности при крводарувањето. Но, Ван Хелсинг не е прикажан обземен со емоции како останатите ликови. Иако го гледаме како липа по нападот на Луси од Дракула, „неговите очи се суви“ (стр. 126). Очи замаглени со солзи кај Стокер е мотив за заматен поглед и неспособност за објективна перцепција. Ван Хелсинг потсеќа на Генерал Шпилсдорф од *Кармила* во неговата одлучност да го истреби злото на вампирот, и неговата цврстина и насоченост кон таа цел се гледа во неговите очи. При трансфузиите на Луси, тој стои со очи вперени кон пациентот. За време на сесијата на хипноза на Мина, тој не ги одделува очите од нејзиното лице; но, иако е целосно фокусиран на случувањата, дури и тој не е имун на визуелната моќ на вампирот. Кон крајот на романот, при потрагата на Дракула назад во Трансилванија, Харкер речиси подлегнува на влијанието на жените-вампири: „Тој паѓаше во сон, сон со отворени очи на некој кој се препушта на сладострасна обземеност“ (стр. 324). Ова е сон со отворени очи затоа што жртвите на Дракула се препуштаат на неговата волја свесно и доброволно.

Стокер вешто ја употребува илустрацијата на очите за суптилно да ги реализира своите идеи и теми, но вистинската сила на неговиот симболизам – идејата за добро наспроти злото – е претставена преку претставување на очите на женските ликови во романот. Кај Мина и Луси употребата на изгледот на очите е очигледна. Преку слики на визуелна перцепција живо е доловена борбата меѓу темнината и светлината, а освен тоа и јасни сексуални призвучи се нагласени во паралелата и контрастот меѓу моралните и смртни Мина и Луси пред да станат жртви на Дракула, и нивната сладострасна појава откако стануваат жртви на Дракула.

Влијанието на Дракула врз Луси е забележливо од самиот почеток. Месечарењето како знак на опседнатост од демонски сили е една од манифестациите кај Луси, а кога Мина ја наоѓа во дворот на старата црква, едвај успева да ја разбуди. Таа опишува: „Таа ја протресе посилно, сè дури таа конечно не ги отвори очите и се разбуди“ (стр. 93). Откако запаѓа под контрола на Дракула, Луси го има оној „повлечен, истоштен поглед во нејзините очи“ (стр. 96). Тој не е само показател на нејзините емоции, туку и знак за нејзината трансформација од смртник во вечно проколнатата состојба на вампирите. При првиот преглед од доктор Сивард, таа ги сокрива своите очи, како да прикрива некој срам. Суштината на ликот на Луси изгледа како да е содржана во нејзиниот поглед. Стокер употребил јак контраст во споредбата на описот на очите на жените-вампири и смртните женски ликови. Гаил Грифин (*Your Girls That You All Mine: Dracula and the Victorian Male Sexual Imagination*, 1980) го забележала значењето на визуелниот имиџ на ликовите, нагласувајќи дека викторијанските „добри“ жени не се никогаш опишани со крут поглед во Стокер. За разлика од жените-вампири, кои Харкер ги среќава на почетокот од романот, кои го замајуваат со нивниот крут поглед, со нивните „големи темни

продорни очи, кои изгледаат речиси црвени наспроти бледата жолтеникава месечина“ (стр. 30). Ван Хелсинг користи сличен еротски опис кога наидува на нив на крај од наративот. Во делото постои јасна дистинкција меѓу нежните, чувствителни очи на смртните женски ликови и крутиот, блуден и немирен поглед на жените-вампири. Оваа метафоричка употреба на изгледот на очите му дава јасен поглед на читателот за дијаметрално спротивставената поделеност на ликовите како добри или зли.

Во промената на Луси од смртна состојба во бесмртна вампирска состојба, прогресот на злото на вампиризмот се гледа во нејзините очи. Нејзината доблест се отсликуваше во „благит поглед во нејзините очи“ (стр. 142). Кога почнува да месечари, нејзините очи „веднаш добиваат тап и крут поглед“ (стр. 147), а при нејзината трансформација очите на Луси се „нечисти и полни со пеколни огнови“ (стр. 189).

Илустрација на очите на Луси, иако впечатлива, е ограничена во однос на асоцијациите со погледот на Мина. Веројатно поради фактот што Мина претставува најзначајниот женски лик во делото, сликите со визуелна перцепција на Мина се многу поразновидни. Кога двете девојки седнати на Источниот гребен ја забележуваат темната фигура, Луси ги забележува неговите црвени очи и извикува: „Неговите црвени очи повторно! Исти се!“ (стр. 95), а Мина пак, не вели ништо, „само го следи погледот на Луси“ (стр. 95). Оваа сцена е иронија на случките кои ќе следат во нивните животи затоа што Мина всушност ќе го следи истиот несреќен тек на настани од животот на Луси. Но, онаму каде Луси подлегнува на злите сили, Мина наоѓа сила да се избори. Лаонард Вулф (1972) ја објаснува различната судбина на ликовите со фактот дека Мина се наоѓа заштитена од злото на вампиризмот со религиозниот чин на брачните завети, за разлика од Луси која во моментот на вампирскиот напад е сè уште немажена.

Можеби најдобриот показател за карактерот на Мина и идејата на Стокер се гледа кога таа и покрај опасната состојба на својата душа, веќе е нападната од Дракула и делумно заразена со „вампиризам“, сепак несобично наоѓа зборови на жалење за Дракула – „Кутрата душа која го создаде сето ова страдање е најжален случај од сите“ (стр. 272). Кога Мина ја кажува оваа вистинита изјава – воедно суштина на темата на Стокер, таа го погледнува Харкер „со очи попривлечни од кога и да е“ (стр. 273). Мина е лик кој побудува привлечност кај сите машки ликови, и на некој начин станува „сурогат мајка-невеста“ на целата група (стр. 118). Пред да потпадне под влијание на Дракула, таа е прикажана во разни светла: како весела пријателка, среќна и внимателна девојка, загрижена свршеница, вљубена жена, но никогаш не е прикажана со насолзени очи. Таа прв пат почнува да рони солзи кога дознава за смртта на Луси. Иако е природно да се жали за смртта на пријателка, солзите на Мина се предвесници на солзите кои ќе следат. Тие исто така потсетуваат на солзите пролеани од Лора во *Кармила* на ЛаФану.

Во делото на Стокер, солзите се употребени да означат замаглен поглед и да се затскрие ширењето на злото. Мина ја покажува оваа промена по првата посета на Дракула. Несвесна за злото што ја обзема, таа почнува да липа и не може да се воздржи „Еве сега, повторно плачам! Не знам што ми стана денес“ (стр. 228). Дури кон крајот на нивното патување во Трансилванија, Харкер ќе заклучи дека „веќе не смее да има повеќе солзи, освен ако Господ дозволи да капат од среќа“ (стр. 312).

Стокер употребил уште една невообичасна карактеристика на очите на Мина. Таа има способност навистина „да гледа“ кога нејзините очи се затворени—посебна телепатска способност и поврзаност со Дракула. Кога Дракула се приближува на првата посета, таа тврди дека ги затвора очите, но сеуште гледа преку очните капаци: „Ги затворив очите, но сеуште можев да гледам преку очните капаци“ (стр. 229).

Најмоќен пример на внатрешното око на Мина е способноста да навлезе во свеста на Дракула дури е под хипноза. За време на состојба под хипноза, нејзините очи „полека се затвараат,“ (стр. 275) а кога ги отвора очите „погледот ѝ е далечен“ (стр. 275), и ја восприема само свеста на Дракула. Мина има „внатрешно око“ за светот што ја опкружува, што се покажува во извесни моменти во делото како пречка. Во бегството кон Трансилванија, Дракула го користи ова за да „гледа“ преку очите на Мина. Тој знае дека „таа може повеќе да види ... отколку тој ... затворен во ковчег“ (стр. 293). Финалната и најзначајна сцена која ги вклучува очите на Мина, ја претставува Мина како сила која е дијаметрално спротивна на Дракула – нејзината добрина наспроти неговото зло. За разлика од неговите очи кои се опишани како зажарени и разгорени со пеколни пламени, очите на Мина се опишани со поими како светлина и сјај на чистота. Дури и кога го губи јасниот вид поради солзи, дури и кога нејзиниот вид станува покрут поради вампирското влијание, низ целото страдање низ кое минува, нејзините очи остануваат светли – светли од надежта и увереноста дека доброто на крај ќе навладее. Во разговорот со Ван Хелсинг, „очите на Мина засветуваат со страста на маченик“ (стр. 253), а по првата сесија на хипноза, „нејзините очи светат со духовна сила како поларни ѕвезди“ (стр. 287). Нејзините очи сјаат со светлината на рајот. Уште еден доказ за поларизираната разлика меѓу очите на Мина и Дракула следува во финалната средба со Дракула. И покрај деградирачките ефекти од вампирското влијание, Мина кон крајот изгледа „слаба и бледа,“ (стр. 325) сепак нејзините очи зрачат чистота, добронамерност и доблест коишто ќе издржат во нејзината ослабена состојба.

3. Заклучок

Примарната употреба на изгледот на очите на ликовите во романот *Дракула* на Брам Стокер е илустрација на конфликтот меѓу доброто и злото, доблеста наспроти корумпираноста. Стокер креативно ја пренесува библиската вистина содржана во Житието на Матеј:

Светилото на телото е окото. И така, ако твоето око е бистро, целото твое тело ќе биде осветлено; ако, пак, твоето око биде лошо, целото тело ќе ти биде темно. И така, ако светлината, што е во тебе, е темнина, тогаш каква ли ќе е темнината. (6: 22–23)

Но, кај *Дракула* конотацијата на очите не останува едноставна и еднострана. Очите на вампирите воедно изразуваат и еротска привлечност и желба за задоволување на два нагона, за храна и репродукција, затоа што со задоволување на потребата за храна, со консумирање на човечка крв, се создаваат нови вампири. Очите како орган за перцепција ја имаат и моќта за осознавање на вистината, па во романот јасниот вид е метафора за веродостоен поглед на светот, а замаглениот вид, најчесто со солзи, симболизира оневозможност за реално перципирање на состојбите што ги опкружуваат ликовите. И најчесто во борбата за навладување на злите сили, успеваат ликовите кои се карактеризирани како силни, со цврсти и неразнишани ставови кои се гледаат во нивните очи, но и со чисто срце. Во тој однос, Мина е поставена на пиедестал, како идеален лик кој успева да се спротивстави на надмоќниот поглед на Дракула.

Користена литература

Bentley, C. F. (1972). "The Monster in the Bedroom: Sexual Symbolism in Bram Stoker's *Dracula*." *Literature and Psychology*. Vol. 22. pp. 27–31.

Carter, M. L. (1976). *Shadow of a Shade: A Survey of Vampirism in Literature*. New York: Gordon Press.

Devendra V. (Ed.). (1970). *Varney the Vampire or the Feast of Blood*. New York: Arno Press. p. xxviii.

Griffin, G. (1980). " 'Your Girls That You All Mine': *Dracula* and the Victorian Male Sexual Imagination." *International Journal of Women's Studies*. Vol. 3. p. 463.

Hatlem, B. (1980). "The Return of the Repressed/Oppressed in Bram Stoker's *Dracula*." *Minnesota Review*. Vol. 15. pp. 80–97.

LeFanu, J. S. (1977). "Carmilla." In his *In A Glass Darkly*. Vol. III. New York: Arno Press.

Murphy, B. (1976). "The Nightmare of the Dark: The Gothic Legacy of Count *Dracula*." *Odyssey: A Journal of the Humanities*. Vol. 1, No. 2. pp. 9–15.

Senf, C. (1977). "Dracula: The Unseen Face in the Mirror." *Journal of Narrative Technique*. Vol. 9. pp. 160–170.

Summers, M. (1925). *The Vampire-His Kith and Kin*. London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co.

Wolf, L. (1972). *A Dream of Dracula*. Boston: Little, Brown a Company.

Wolf, L. (1975). *The Annotated Dracula by Bram Stoker*. New York: Clarkson.

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2020